

УДК 316.7:314.7

Чуєнко В.Л., Миколаївський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили

Чуєнко Вікторія Леонідівна – старший викладач кафедри англійської мови МДГУ ім. П. Могили. Коло наукових інтересів – зміст та методи навчання професійно зорієнтованої англійської мови (екологія, політологія).

Роль соціокультурних знань у сучасних міграційних процесах

Стаття відображає основні причини і проблеми культурного, лінгвістичного та психологічного плану, пов'язані з міграцією, яка є однією з тенденцій розвитку сучасної цивілізації. Висвітлюються такі поняття, як "культурне потрясіння", "маргінальність", "етнокультурна ідентифікація" та "адаптація". Стверджується важливість соціокультурних знань як необхідного елемента міжкультурного порозуміння та інтеграції.

The Role of Socio-Cultural Knowledge in Modern Migration Processes

The article reveals the main causes, linguistic, psychological, and cultural problems, connected with human migration, which has become one of the modern tendencies of the development of human civilization. It touches upon such notions as "culture shock", "marginality", "ethnocultural identification", and "adaptation". The author proves the importance of acquiring socio-cultural knowledge as a necessary prerequisite for mutual understanding and integration.

Людство почало мігрувати з давніх часів, і зараз, здається, цей процес неможливо зупинити. Пересуваючись з місця на місце, шукаючи необхідні засоби для існування або намагаючись уникнути переслідування набагато сильнішого ворога, люди розповсюджувалися по більшій частині земної поверхні. Як свідчить історія, людські міграції значною мірою трансформували географічну картину світу та разом з цим вплинули на етнічну, расову та лінгвістичну структуру тих, хто в ньому проживає. Вчені вважають, що дифузія культур, включаючи знаряддя праці, звички, ідеї і форми соціальної організації, була невід'ємною передумовою для розвитку сучасної цивілізації, і цей розвиток, можливо, відбувався б набагато повільніше, якби людство не почало мігрувати [10]. Навіть важливі історичні події можуть бути пов'язані з міграційними процесами. Найяскравішим прикладом можна назвати падіння Римської імперії. За висновками вчених, ця подія була прискорена саме міграціями, викликаними будівництвом Великої Китайської стіни, яка не дозволяла експансії центральних азіатських племен на схід [10]. Міграції також супроводжували процеси колонізації та індустріалізації в Британії, Німеччині, Японії та інших країнах, які намагалися посилити свої позиції в світі і мати значний вплив на соціально-економічний розвиток сусідніх держав. Зараз міграції визнають як необхідну складову процесу глобалізації.

Безперечна важливість міграції перетворила її в об'єкт наукових досліджень. Це явище почало ретельно вивчатися багатьма світовими дослідниками, такими як С. Томпсон, Равенштейн, М. Хансен, М. Кристофер та інші. Проблема міграції була також висвітлена засобами масової інформації, особливо такими періодичними виданнями, як "Newsweek", "Time", "Refugees", "Заграница", "Иностранец", або в публікаціях Організації Об'єднаних Націй. Всі ці джерела аналізували міграційні процеси в економічному, політичному або соціально-демографічному контекстах. **Метою нашого дослідження**, результати якого представлені в даній статті, було визначити психологічні, лінгвістичні та культурні аспекти міграції. Відповідно до поставленої мети були розглянуті **задачі**:

Men have been migrating continuously since their emergence as species, and this process seems to be unstoppable now. Moving from place to place in search of means of subsistence or to escape a stronger foe, they have spread over the greater part of the earth's surface. Within recorded history human migrations have transformed the entire aspect of lands and continents and the racial, ethnic, and linguistic composition of their inhabitants. Scientists believe that the diffusion of cultures, including tools, habits, ideas and forms of social organization, was an indispensable prerequisite for the development of modern civilization, which would probably have taken place more slowly if men hadn't moved from place to place. Even important historical events can be linked to migrations. The most striking example is the downfall of the Roman Empire. As scientists assert, it was hastened by migrations following the building of the Great Wall of China that prevented the eastward expansion of central Asian tribes [10]. Migrations also accompanied the processes of colonization and industrialization in Britain, Germany, Japan, and other countries, which intended to strengthen their positions in the world and spread their influence over neighbouring territories. Now migrations are seen as an integral part of globalization process, which is likely to make borders between countries involved in it more transparent.

Such evident importance of migration has made it a subject of keen scientific research. So this phenomenon has been carefully studied by Warren S. Thompson, E. G. Ravenstein, M.L.Hansen, M. Christopher and other world scientists. It has also been widely covered in mass media, especially in such periodicals as "Newsweek", "Time", "The Foreigner", "Refugees", "Zagranitsa" and UN publications, which analysed migration processes in economic, political, socio-demographic or historical contexts. **The aim of our research, the results of which are presented in this article, was** to investigate psychological, linguistic, and cultural problems of migration. In connection with the aim of the research we considered the following **tasks**:

- To summarise the main causes and some peculiarities of modern migration tendencies;
- To analyse the four stages of migrants' adaptation and factors that influence it;

- Підсумувати головні причини і деякі особливості сучасних міграційних тенденцій.
- Проаналізувати чотири стадії адаптації мігрантів до нового середовища і фактори, які впливають на цей процес.
- Визначити поняття “соціокультурна компетенція” і можливі шляхи її одержання мігрантами, розкрити роль соціокультурних знань для успішної інтеграції мігрантів у нове середовище.

Оскільки останній аспект новий і мало вивчений, це дає нам підстави говорити про **новизну** нашого дослідження.

Як визначає світова історія, існувало і існує багато причин, які могли б спонукати людей мігрувати. Найбільш характерною причиною було бажання отримати свободу від політичного, соціального або релігійного переслідування. Неприятливі кліматичні умови або природні катастрофи (такі як руйнівні повені, смерчі, землетруси), економічні проблеми, спричинені частими неврожайми або виснаженням природних ресурсів, також примушували велику кількість людей покинути свої домівки та шукати притулок у віддалених регіонах. У сьогоднішньому небезпечному світі майже кожна політична, соціальна або економічна зміна розглядається як спонукаючий фактор, який викликає міграції, особливо коли ця зміна пов'язана з жорстоким ставленням до людей, порушенням їх громадських прав або несправедливістю. Імігранти мають наміри поліпшити свої житлові умови, отримати адекватну освіту та роботу, створити кращі умови для існування не тільки для себе, але й для своїх дітей.

Згідно з статистичними даними ООН, на теперішній час за межами країни народження мешкають приблизно 145 млн. людей. Кількість імігрантів з України становить 8-9 млн., не враховуючи тих, хто знаходиться за кордоном за трудовими контрактами.

Як показав порівняльний аналіз міграційних припливів і відпливів з України, починаючи з 1993 року, відбувається зменшення міграційного приросту. В 1991-1992 рр. ще спостерігався найбільший за післявоєнний період рівень: +288,1 тис. чол. (+5,5%). А в 1995-1996 рр. мав місце новий сплеск міграційних втрат – 131,1 тис. чол., який за наступні два роки зменшився ще у 1,5

- To define the notion “socio-cultural competence”, the possible ways to acquire it and its role for migrants’ better adaptation to a new environment. The latter aspect is new and hasn’t been studied before. It gives us grounds to speak about **novelty of our research**.

As world history reveals, there are and there have been numerous incentives for people to migrate. To gain freedom from political persecution and social or religious bondage (like the exodus of the Hebrew from Egypt or the voyage of the “Mayflower”) was the prevalent reason. Unfavourable climatic conditions and environmental disasters (such as devastating floods, hurricanes, and earthquakes), economic problems caused by frequent crop failures and scarce natural resources also forced great numbers of people to abandon their homes and seek shelter in remote regions. In today’s increasingly crowded and dangerous world, almost every political, economic or social upheaval is seen as an impellent factor for people’s migration, especially when it is connected with brutality, human rights violations or injustice. People have the desire to acquire better living conditions, adequate educational, job, and housing opportunities for themselves and their children, the desire to be valued and supported but not neglected by the society and its authorities – these are the things most of migrants lack in their native environment.

According to the UN statistics, there are about 145 million people currently living in a country other than where they were born, and the number of migrants in the world has more than doubled for the past three decades.

Analysing the situation in Ukraine, we can see that migration rate has not been stable here. Thus, in 1979-1988, there was 0 (+/- 1,7%) migration increase. In 1991-1992, it reached its highest level since post-war period: +288,1 thousand people (+5,5%). In 1995-1996, migration loss amounted to –131,1 thousand people, and decreased by 1,5 times the next two years. Its further decline was recorded in 1999-2000 – more than twice compared with 1998. It was estimated that during the period of 1996-2000, Ukraine lost more than 600 thousand inhabitants involved in migration exchange, not to mention illegal emigrants [4]. Due to emigrations and labour migrations, which rate is increasing now as a result of globalization

раза. Подальше помітне зниження показника зафіксовано в 1999-2000 роках – більш ніж удвічі порівняно з 1998 роком. За офіційними даними, було встановлено, що у період 1996-2000 рр. Україна втратила в результаті міграційного обміну населенням з іншими державами понад 600 тис. осіб, переважно молодого та середнього віку, не включаючи нелегальних емігрантів [4].

Завдяки еміграції та трудовій міграції, чий рівень зростає в результаті сучасних глобалізаційних перетворень, які охопили весь світ, Україна може втратити ще більший відсоток громадян молодого і середнього віку, які мають вищу освіту і кваліфікаційний ступінь. Це неминуче відіб'ється не тільки на інтелектуальному і науково-технічному потенціалі країни, а й на економічній та демографічній картині також. Враховуючи вже існуючу перевагу рівня смертності над рівнем народжуваності в країні, така тенденція поглибить процес “старіння населення”, який є серйозною соціально-демографічною проблемою не тільки для України, а й багатьох розвинутих країн.

Іншою тривожною тенденцією в світі, який глобалізується, стає вагоме збільшення нелегальних іммігрантів. Американське Бюро Перепису Населення підрахувало, що приблизно 5 млн. нелегальних іммігрантів проживають на території Сполучених Штатів, не маючи необхідного дозволу, і їх кількість зростає на 200000 чоловік кожного року [8]. В Європі їх кількість перевищує 3 млн., з яких більша частина перетнула кордон з метою працевлаштування, а інші – рятуючись від переслідування та війн. Їх приплив, за прогнозами міграційних служб, найближчим часом не зменшиться, незважаючи на прийняття жорстких міграційних обмежень і спеціальних заходів щодо компаній, які наймають таку категорію людей на роботу. В дійсності припинення припливу нелегалів легше вимагати, ніж зробити. Навіть позбавлені багатьох соціально-економічних пільг та політичних прав, вони будуть продовжувати надходити. А зараз, після того, як 44% розвинутих країн, які були головною ціллю трудового міграційного руху, прийняли закони про різке зменшення прийому некваліфікованих робітників з бідних країн,

processes, Ukraine is likely to lose a considerable quantity of young and middle-aged people, the majority of whom have high education and qualification degree. This will adversely affect not only the intellectual, scientific and technical potential of the country but its economic and demographic picture as well. Taking into consideration the already existing prevalence of population's general death rate over their birth rate, we can state that this can also exacerbate a so-called “ageing of the population”, which is a serious socio-demographic problem for any society. Scientists believe it may pose great threat to economy and social welfare of the country as it requires more social security expenditure that in its turn may lead to a large tax increase.

Another alarming tendency in the world is a considerable increase in illegal immigrations. The US Census Bureau estimated there are approximately 5 million illegal immigrants living in the country without permission and the number is growing by about 200000 per year [8]. In Europe, their number amounts to 3 million, despite adopting tough restrictions and stiff penalties on businesses that employ such a category of people. In reality, stopping a vast flow of illegal immigrants is much easier to demand than to do. Even deprived of many socio-economic benefits and rights, they will continue to arrive. Now, after 44% of developed countries, which are their favourite destination, and 39% of developing countries have decided to close their doors to unskilled workers fleeing poor countries, illegal labour immigration may flourish in full swing.

According to the statistics, countries of Europe and North America are the main countries-recipients, especially for migrants from Asia, Latin America and Africa. Currently, more than 100 million immigrants live in these two continents.

Necessary to say that the flow of migrants to these countries fluctuated during different periods of time as a result of changes in migration laws and political/economic crises that struck these countries. In Russia, for example, the war in Chechnya has increased the number of refugees from this region who sought political asylum but somehow curtailed the number of in-comers from other countries. However, every time the conflict

передбачається новий сплеск нелегальної міграції.

Сьогодні головними країнами-реципієнтами виступають країни Європи і Північної Америки, особливо для іммігрантів з Азії, Південної Америки та Африки. Більш ніж 100 млн. іммігрантів мешкають на території цих двох континентів.

Слід зазначити, що приплив іммігрантів у ці країни в різні часи коливався завдяки змінам, які відбувалися в їх міграційному законодавстві, та в результаті політичних або економічних криз, які переживали ці країни. В Росії, наприклад, війна в Чечні спричинила великий приплив біженців з цього регіону, які зверталися з проханням про надання політичного притулку. Одночасно зменшилася кількість переселенців з інших країн. Проте з поліпшенням політичної ситуації їх приплив відновився.

Зараз багато від'їжджаючих з побоюванням ставляться до міграції в Ізраїль, особливо після того, як їх конфлікт з Палестиною, не розв'язаний ще з давніх часів, став більш напруженим. Розквіт тероризму погіршив і політичну ситуацію у Сполучених Штатах, що, в свою чергу, вплинуло на міграційні тенденції в світі. Сполучені Штати завжди називали "a melting pot" або "salad bowl" іммігрантів (нещодавно з'явилося краще порівняння – з піцею "pizza"). Джон Ф. Кеннеді одного разу сказав: "It is the society of immigrants each of whom has begun life anew, on an equal footing. This is a secret of America: a nation of people with the fresh memory of old traditions who dare to explore new frontiers..." (Це країна іммігрантів, кожен з яких почав своє життя заново, на рівних правах. В цьому й полягає секрет Америки, нової нації, яка пам'ятає свої старі традиції, але бажає відкривати нові кордони) [7, р. 4]. Як вказують статистичні дані, Америка прийняла більше іммігрантів, ніж будь-яка інша країна в світі. 53,7 млн. іммігрантів, які приїхали з Європи, Азії та Латинської Америки за період з 1820 по 1987 роки, – вдвічі більше кількості тих, кого прийняли інші країни разом взяті за цей самий період [8]. Однак у світі нещодавніх політичних подій, коли весь світ став свідком взаємної нетерпимості й непримиренності США та Іраку, навряд чи можна говорити про

abates for a while, their influx recommences.

Now many people are under apprehension of moving to belligerent Israel, especially after its conflict, or better to say ancient enmity with no less combative Palestine has become tenser. The rise of terrorism exacerbated the political situation in the United States, which in its turn influenced migration tendencies in the world. The United States has always been called a "melting pot" or the "salad bowl" of immigrants (now a better comparison has emerged – that of a "pizza"). John F. Kennedy once said about it: "It is the society of immigrants each of whom has begun life anew, on an equal footing. This is a secret of America: a nation of people with the fresh memory of old traditions who dare to explore new frontiers..." [7, p. 4]. As statistics show the USA has admitted a larger number of immigrants and refugees than any country in the world. The 53.7 million legal immigrants from Europe, Asia and Latin America between 1820 and 1987 is most twice the number received by all other countries combined during this same period [8]. Now, in the light of the recent political events, when all the world witnesses mutual intolerance and intransigence of the USA and Iraq, one can hardly speak about previous popularity this country had among migrants; nonetheless, it remains one of the frequently visited ones.

While studying the problem of migration, it is important to understand that migration is not a simple displacement of people. It is a complex process with its own pros and cons. It is an amalgam of social, economic, cultural, and moral problems, connected with assimilation or adaptation, preservation of ethnocultural identity and self-esteem. Further in the article, we'll try to analyse some of them, especially focusing our attention on such phenomena as culture shock, stress and marginality, and the possible ways of their avoidance.

It has been proved that almost all humans are able to get adjusted to a new environment. Still, this process is rather personal, therefore to some extent unpredictable: for some migrants it may take four or six months to adapt, but for the others it may last long years. The factors that influence are their personal flexibility and preparedness for changes or difficulties, a strong motivation and well-developed communicative skills. The

попередню популярність, яку мала ця країна серед іммігрантів; показник міграційного припливу зменшився, хоча Сполучені Штати досі залишаються однією з найбільш відвідуваних країн.

Вивчаючи проблему міграції, важливо зрозуміти, що міграція – це не просте пересування людей. Це складний процес, який має свої “за” і “проти”. Це сукупність соціальних, економічних, культурних і моральних проблем, пов’язаних з асиміляцією чи адаптацією, збереженням етнокультурної ідентифікації тощо. Далі в статті ми спробуємо проаналізувати деякі з них, особливо звертаючи нашу увагу на такі явища, як культурний шок, стрес і маргінальність, і можливі шляхи їх уникнення.

Доведено, що майже всі люди спроможні пристосуватися до нового оточення. Однак цей процес дуже особистий, тому в деякій мірі непередбачений: деякі іммігранти потребують чотири або шість місяців для адаптації, для інших – недостатньо і декілька років. Серед факторів, які впливають на цей процес, можна назвати індивідуальну гнучкість і готовність до змін або труднощів, сильну мотивацію і розвинуті комунікативні навички. Середовище (ворожо налаштоване воно чи ні) відіграє не менш важливу роль.

Період адаптації іммігрантів можна поділити на декілька етапів, під час яких їх психологічний і емоційний стан постійно змінюється до тих пір, поки вони не починають сприймати себе як частину іншої культури. Перші почуття, які вони відчують, приїхавши в незнайому країну, – зацікавленість і захоплення новим оточенням. З часом, іноді через три-чотири дні, ці почуття зникають і на їх місці з’являється “культурний шок”. Це явище є результатом колізії двох або більше культур, які мають різні стереотипи, ментальність, духовні і матеріальні цінності, різні системи мислення і почуттів. Людина починає розуміти, наскільки великою є різниця між його рідною культурою і культурою, в якій вона опинилася, наскільки не співпадають її очікування і реальність. Особливо це стосується міграції представників азійських народностей до європейських країн. Конфлікт виникає через етнічну і релігійну несхожість,

environment itself (whether it is hostile or not) is not less important.

The adaptation period may be divided into several stages during which migrants’ psychological and emotional state changes until they begin to accept themselves as a part of another culture. The first feelings that often overwhelm newcomers on their arrival are those of excitement and exultation, which are evoked by new surroundings and new sensations. Later on, sometimes even in three-four days, the situation changes and gives way to a so-called “*culture shock*”. This phenomenon usually occurs as a result of the collision of two or more cultures or subcultures, which have different stereotypes, mentality, spiritual and material values, different systems of thinking and feeling. This state becomes more unbearable when the person realizes how many striking discrepancies there exist between his native culture and the culture he has appeared in, between his expectations and the reality. It especially concerns migrations of the Asian people to the European countries, who usually face problems because their ethnic and religious background, their lifestyle to which they have got accustomed, are completely different from the European ones. So for them, the survival in an alien community, especially which believes in prejudices and stereotypes, and preservation of their cultural identity may be very difficult.

On witnessing the problems that arise as a result of culture shock, the majority of newcomers often experience psychological and emotional pressure, that is accompanied by the feelings of insecurity and uncertainty. The others show regret and disillusionment, mixed with the fear of joining a new society. Here, sometimes we may encounter a so-called “*marginalization*” of a person. What is meant by “*marginalization*”, and what is “*a marginal person*”?

As sociologists state, a marginal is a person who lost ties with his native cultural environment, but hasn’t become a full member of the new one. Under the influence of two different cultures and standards imposed by these cultures he becomes an ambivalent, mentally split and unbalanced personality who wants to live simultaneously in two “worlds”, but virtually lives in none. That is a person who, on trying to accept values of two

несхожість у способі життя, до якого звикли азіати. Тому для них виживання в чужій країні і збереження власної культурної ідентичності може бути досить важким завданням.

Стикаючись з проблемами, які виникають у результаті культурного шоку, більшість іммігрантів нерідко страждають від психологічного й емоційного тиску, який супроводжується відчуттям невпевненості і небезпеки. Деякі засмучуються і розчаровуються, інші відчувають страх перед необхідністю приєднатися до нового суспільства. На даному етапі можна спостерігати таке явище як “маргіналізація” людини. Що означає термін “маргіналізація” і хто така “маргінальна особа”?

Мацейків Т.І. в статті, присвяченій етнокультурній ідентифікації особистості, вказує, що маргінал – це суб’єкт, який залишив одне культурне оточення, але ще не став повноправним членом нового. Під впливом двох різних культур і стандартів, які нав’язуються цими культурами, він стає амбівалентною, психічно розколотою, незбалансованою людиною, яка прагне одночасно жити в двох світах, але не живе в жодному з них. Це людина, яка, намагаючись прийняти цінності двох соціокультурних, іноді конфліктуючих, систем, відчуває соціальний дискомфорт, ізоляцію, культурний і моральний розлад. У результаті можна спостерігати її нерегульовану і деструктивну поведінку, внутрішні протиріччя, агресію і втрату свого людського “Я”. Мацейків також вказує й на кризу культурної ідентифікації, тому що індивід має занижену оцінку явищ і цінностей культури, з якої він вийшов, і навпаки, високо цінує культуру, в якій він прагне себе ідентифікувати. Однак психологи доводять, що такий стан можна “вилікувати”, коли індивід демонструє прагнення до відновлення своєї етнічної ідентифікації.

Було б правильним сказати, що культурний шок і пов’язаний з ним культурний стрес, а також маргінальність є явищами неминучими, особливо для тих іммігрантів, хто ніколи не перетинав кордонів своєї рідної країни або хто ніколи не вимовив жодного іноземного слова. Однак ми вважаємо, що наслідки культурного шоку можна зменшити, якщо людина буде

cultural, sometimes even competitive, systems, feels social discomfort, isolation, cultural breakdown, and anomie. As a result, we may observe his deviant and destructive behaviour, inner contradictions, aggression or aversion to novelties. Here we may also speak about the crisis of cultural identification because the individual stops appreciating his own culture the way it should be and shows overvaluation of the culture he strives to identify himself with. Nevertheless, psychologists believe this “state” may be “cured”, as the individual doesn’t completely reject his desire to restore his identification and get rid of the cultural marginality.

It would be right to say that culture shock and, connected with it, culture stress and the state of marginality are sometimes inevitable, especially for those who have never crossed the boundaries of their hometown or those who have never uttered a word in a foreign language. However, culture shock can be lessened if individuals possess socio-cultural knowledge or competence. Now we’ll try to explain this notion and the role it plays for migrants’ adaptation and possible integration.

The idea of socio-cultural competence as an integral part of communicative competence appeared in the 90s of the XX century and was studied by many contemporary methodologists such as Saphonova V., Sysoyev P., Neuner G. and others. Structurally, it includes general cultural, country study, linguo-country study, socio-linguistic, and social competence of an individual that will allow him to orient fluently in a new culture. It implies that he will get a necessary amount of knowledge about its history, geography, economy, traditions, and art; and study some aspects of verbal and non-verbal communication with representatives of that culture. As a result, he will become an active participant of cross-cultural communication.

What can serve as a source of socio-cultural knowledge for a migrant? First of all, we believe, the core of this knowledge can be received through *socio-cultural education* in secondary schools (if it concerns younger children), higher educational establishments (for students), or special courses (for adults), while studying foreign languages or other disciplines (geography, international economy and management, international politics and law, etc). Other sources

володіти соціокультурними знаннями або компетенцією.

Пояснимо термін “соціокультурна компетенція” і вяснимо, яку роль вона відіграє для адаптації іммігрантів та їх можливої інтеграції у нове середовище.

Поняття соціокультурної компетенції як невід’ємної частини комунікативної компетенції з’явилося в 90-х роках ХХ століття і вивчалось багатьма сучасними вченими, такими як Сафонова В., Сисоев П. та інші. Структурно вона включає загальнокультурну, країнознавчу, лінгвокраїнознавчу, соціолінгвістичну і соціальну компетенції, які дозволяють людині вільно орієнтуватися у новій культурі. Це означає, що людина оволодіває необхідним знанням про історію, географію, економіку, традиції, мистецтво нової культури, вивчає деякі аспекти вербальної і невербальної комунікації з представниками цієї культури. В результаті вона має змогу стати активним учасником міжкультурної комунікації.

Що ж може служити джерелом соціокультурних знань для іммігрантів? Ми вважаємо, що найголовнішу роль в їх отриманні займає соціокультурне навчання в середній школі (якщо мова йдеться про дітей шкільного віку), у вищих навчальних закладах (для студентів) або на спеціалізованих курсах (для дорослих), під час вивчення іноземних мов або інших дисциплін, таких як географія, міжнародна економіка і менеджмент, міжнародна політика і юриспруденція тощо. Іншими допоміжними джерелами є література і фільми, засоби масової інформації і, можливо, наймогутнішим інформаційним провайдером сьогодні можна назвати Інтернет.

Враховуючи вікову характеристику іммігрантів (а це головним чином люди молодого та середнього віку, які мають бути більш ініціативними, гнучкішими, готовими до інновацій, здатними з легкістю абсорбувати нову інформацію), ми вважаємо, що наголос має робитися на освіту, як на професійну, так і на соціокультурну. Перша відповідатиме за професійну компетенцію іммігрантів, а друга – надасть їм можливість поширити їх світогляд, розвинути їх глобальне мислення і краще зрозуміти базові відмінності між культурами. Заняття з іноземних мов, наприклад, можуть

such as *literature* and *films*, *mass media*, or may be the most powerful information provider as *the Internet* may serve as a valuable supplement.

Taking into consideration prevailing age characteristics of migrants (these are mostly young and middle-aged people who are supposed to be flexible, initiative, ready for innovations, and able to absorb new information easily), we have come to the conclusion that a great emphasis should be placed on education, both professional and socio-cultural. The first one will polish their professional competence, while the second one will give them an opportunity to broaden their worldview, develop global thinking, and perceive basic distinctions between cultures. Lessons of foreign languages, for instance, may become a good combination of these two aspects, based on the study of a foreign language. For that purpose, special attention should be paid to the selection of authentic literature and audio-visual material. It should correspond to the age of the learners, their interests and aims, psychological characteristics, etc. While choosing the material for reading, discussion or dramatizing, it is also vital that the information presented in it should be: a) many-sided and embrace different aspects of life; b) reliable and unprejudiced; c) fresh but not outdated; d) unobtrusive and useful; e) undistorted and non-stereotypic, otherwise, it may form a distorted world perception of an individual. Saphonova V. also noted that “the immersion into the world of cultural stereotypes could hardly create a basis for cross-cultural dialogue” [5, p. 19].

As an example we can suggest one of the popular audio courses, which may be useful for the departing to the USA people – that is “How To Survive In America”. It contains a great variety of dialogues and monologues that acquaint the learners with peculiarities of the American society and help to deal (in a foreign language) with difficult situations the newcomers encounter on their arrival to the unknown land. It implies studying colloquial words and expressions, which are helpful while organising a potluck party or hiring a car, while reserving a table or buying a house. All these small, subtle nuances can really make a person ready for communication in real life and provide his minimal cultural survival in a foreign country. In details, socio-cultural competence the learner develops through similar

поєднати ці обидва аспекти. Однак особливу увагу треба приділити відбору автентичної літератури і лінгфонних матеріалів. Вони мають відповідати вікові, інтересам і цілям, психологічним характеристикам тих, хто вивчає матеріал. Обираючи матеріали для читання та обговорення, необхідно подбати й про те, щоб інформація, яку вони несуть, була: а) різнобічною і розкривала різні аспекти життя; б) надійною й неупередженою; в) незастарілою; г) корисною; д) неперекрученою і нестереотипною, інакше вона може призвести до неправильного сприйняття світу. За словами Сафонові В., “занурення в світ культурних стереотипів навряд чи може створити базу для міжкультурного спілкування” [5, с. 19].

Як приклад, ми можемо запропонувати популярний аудіокурс, який міг би стати корисним для від'їжджаючих до Сполучених Штатів, – “How To Survive In America”. Він містить велику кількість діалогів і монологів, які знайомлять з особливостями американського суспільства і навчають, як поводитися в різних складних ситуаціях, в які іммігранти нерідко потрапляють у незнайомій країні. Передбачається вивчення розмовних слів і виразів, наприклад, які можуть знадобитися під час організації potluck party або купівлі будинку, замовлення столика в ресторані тощо. Всі ці невеличкі нюанси дійсно можуть підготувати людину до спілкування в реальному житті і забезпечити мінімальне культурне виживання в чужій країні. Детальніше – соціокультурна компетенція, яку людина отримує під час подібного навчання, дозволяє їй:

- адекватно інтерпретувати отриману інформацію і діяти згідно з ситуацією, в якій вона опинилася;
- обирати необхідний стиль спілкування, який, у свою чергу, визначить вибір мовленнєвих штампів у залежності від комуніканта, його віку, статусу, місця і мети комунікації;
- інтерпретувати політичні, культурні, історичні події і реалії під час читання оригінальної літератури або перегляду фільмів та програм;
- зрозуміти імплікацію або конотативний відтінок висловлювань, які людина чує кожного дня;
- зрозуміти особливості поведінки і менталітету представників іншої культури для того, щоб спланувати свої дії і мати

education enables him:

- to interpret the received information adequately and act in accordance with the situation he has found himself in;
- to choose a suitable style of communication that in its turn will determine the choice of speech patterns depending on the communicant, his age, status, place and purpose of communication;
- to interpret political, cultural, historical events and realias while reading authentic literature or watching films/programs;
- to understand implication or connotative colouring of the utterance/phrases he hears in everyday speech;
- to understand behaviour patterns and peculiarities of a native speaker's mentality in order to plan his own actions and predict the behaviour of others;
- to avoid or overcome socio-cultural conflicts or tensions;
- to understand values of the native culture, in comparison with foreign ones; to feel national dignity, respect and tolerance to other cultures.

Undoubtedly, mastering the above-mentioned skills is essential for a newcomer, no matter whether he intends to stay in a foreign community permanently or temporarily. It is desirable to begin to develop them in his native cultural environment so that this experience wouldn't be new and embarrassing. Some scientists, however, believe that such preparation will be carried out indirectly, even artificially, as it will occur far from a real language and cultural medium. They also state that the educator, though acquainted with target language culture, could hardly be called bicultural. Indeed, we agree that he is not bicultural, he is rather “a retranslator” of a foreign culture because he reflects it through the prism of his own worldview, his own Self that belongs to native culture. Maybe, that is one of the reasons why now foreigners are engaged more and more often in the process of teaching, along with native educators. However, if teaching is not their professional occupation it can sound a little problematic. Foreigners may not understand all language difficulties a learner faces because, as we know, they learn their native culture in a natural, implicit way, they possess “knowledge-concepts” and can intuitively define them. But what matters more is that they are a part of that culture and have more chances to reproduce a real picture of their life.

The conducted research gives us grounds to

можливість передбачити поведінку інших;

- уникнути і подолати соціокультурні конфлікти;
- зрозуміти цінності своєї культури в порівнянні з іншою, відчутти національну гідність, повагу і толерантність до інших культур.

Без сумніву, отримання цих навичок є дуже важливим для іммігранта, і не має значення, чи залишиться він у новій країні тимчасово чи назавжди. Бажано почати розвивати їх в рідному середовищі. Однак деякі вчені вважають, що така підготовка має штучний характер, оскільки буде здійснюватися далеко від культурного медіуму. Вони стверджують, що навіть викладача, хоча він й ознайомлений з іноземною культурою, вряд чи можна назвати бікультурним. Ми не можемо з цим погодитися. Він не є бікультурним, його, скоріше за все, можна назвати ретранслятором іншої культури, бо він відображає її через призму свого “я”, через свій світогляд, який належить до його рідної культури. Можливо, в цьому й полягає одна з причин, чому іноземців залучають до навчального процесу. Однак якщо викладання здійснюється непрофесіоналами, виникають деякі проблеми, тому що іноземці можуть не зрозуміти всіх мовних труднощів, оскільки самі пізнають свою культуру і мову природним, імпліцитним шляхом, вони володіють знаннями-концептами і можуть інтуїтивно визначати їх. Проте найголовнішим є те, що вони – частина іноземної культури, тому можуть краще відтворити реальну картину свого життя.

Проведене дослідження дає нам право зробити наступні висновки:

- Міграція – амбівалентний і багатоаспектний процес. Її обсяг доводить, що вона охопила увесь світ. Найбільш популярною її формою в епоху глобалізації стала трудова міграція в країни, які створюють сприятливі умови для роботи і життя. До таких країн відносяться країни Європи і Північної Америки. Міграції можуть впливати не лише на демографічну і економічну ситуацію в країнах, залучених у міграційний обмін. Вони можуть відбитися й на міжкультурних відносинах. Для багатьох мігрантів зміна місця проживання – це проблема психологічного і морального характеру. Для інших цей процес пов'язаний із збереженням важливих елементів їх етнічної і культурної спадщини для майбутніх поколінь.
- Іммігранти, які приїжджають до нової країни, проходять чотири стадії акультурації: період ейфорії, культурний шок, відновлення, адаптація чи асиміляція. Тривалість цих стадій залежить від таких факторів, як індивідуальні характеристики, мотивація, комунікативні навички і середовище, в якому опинився іммігрант.
- Для того, щоб зменшити наслідки культурного шоку і уникнути відчуття маргінальності, іммігрантам необхідно оволодіти соціокультурною компетенцією, головними джерелами якої можуть бути соціокультурна освіта, засоби масової інформації, література або фільми.
- Для мігрантів адекватне володіння іноземною мовою і знаннями про культуру країни, в яку вони мігрують, а також повага і толерантність до людей і їх традицій можуть стати ключем для порозуміння, швидкої адаптації і можливої інтеграції в єдине багатокультурне суспільство. Останній процес – дуже складний і поступовий: світогляд людей, їх ставлення, комунікативні звички і поведінка зазнають значних змін.

draw the following conclusions:

- Migration is an ambivalent and many-sided process. Its scope proves that it embraces the entire world. The most prevalent form of migration in the age of globalization is labour migration to the countries that have more favourable conditions. Today these are the countries of Europe and North America. As illegal migration also flourishes it demands tough regulation measures. Migrations may influence not only the demographic and economic situation in the countries involved in them, they may effect the cross-cultural exchange. For many people, migrations are connected with psychological pressure, moral issues and preservation of significant elements of their ethnic and cultural heritage for future generations.
- On coming to a new country a migrant has to pass the four stages of acculturation: the period of euphoria; culture shock; recovery; adaptation or assimilation. The duration of these stages depends on the certain factors: an individual's characteristics, his motivation and communicative skills, or even the environment itself.
- To lessen the effect of culture shock, to avoid marginal state and simply survive in a new cultural environment it is necessary for a migrant to acquire socio-cultural knowledge or competence. The main sources are socio-cultural education, mass media, literature and films.
- The adequate knowledge of a foreign language and culture of the country a migrant has moved to, plus respect and tolerance to its people and their traditions may become a key to mutual understanding, successful co-operation, and would-be integration into one multi-cultural community. The latter process is complex and gradual: people's world outlook, convictions and attitudes, communicative and behaviour patterns become revalued.

Література

1. Барышников Н.В. Параметры обучения межкультурной коммуникации в средней школе // Ин. языки в школе. – 2002. – № 2. – С. 28-32.
2. Вишневский А. “Север” и “Юг” планеты: перспективы миграционного обмена // Иностранец. – 2002. – 5 февр. – С. 34-35.
3. Мацейків Т.І. Етнокультурна ідентифікація особистості // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 1. – С. 17-23.
4. Позняк О.В. Міграційні процеси в контексті демографічного розвитку України: сучасний стан і перспективні тенденції // Економічний часопис – XXI. – 2002. – № 4. – С. 34-43.
5. Сафонова В.В. Культуроведение в системе современного языкового образования // Ин. языки в школе. – 2001. – № 3. – С. 17-24.
6. Сысоев П.В. Язык и культура: в поисках нового направления в преподавании культуры страны изучаемого языка // Ин. языки в школе. – 2001. – № 4. – С. 12-18.
7. Christopher, M. Immigration to America // The United States Information Agency, 1986.
8. Miller, G. Tyler. Environment Science, an introduction. – California: Wadsworth Publishing Company, 1988. – 407 p.
9. Encyclopedia Britannica (Volume 15). – Chicago, 1957. – P. 462-473.
10. Funk and Wagnalls. New Encyclopedia (Volume 16). – Funk and Wagnalls, Inc., New York, 1972.

Стаття надійшла до редколегії 19.11.2002 р.